

นายวีรธรรม ตระกูลเงินไทย ผู้ถ่ายทอดโบราณ

อนุชา ถือสมบัติ

นายวีรธรรม ตระกูลเงินไทย หรือที่คนส่วนใหญ่เรียกกันว่า อาจารย์วีรธรรม เกิดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พุทธศักราช 2509 มีภูมิลำเนาบ้านเลขที่ ๑๕๐ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เกิดและเติบโตท่ามกลางญาติพี่น้องที่เป็นช่างทอผ้ากันทั้งหมู่บ้าน เป็นบุคคลที่สนใจในงานทอผ้าอีสานมาตั้งแต่เยาว์วัย อยู่บ้านเลขที่ ๒๕๕ หมู่ที่ ๑ บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ ๓๒๐๐๐ โทรศัพท์ติดต่องาน ๐๘๑ - ๗๒๖๐๓๙๗

ประวัติการศึกษา

๑. ชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดสามัคคี
๒. ชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสุรวิทยาคาร
๓. เข้าศึกษาต่อเรียนต่อระดับ ปวช. ที่โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ และสำเร็จการศึกษาด้านศิลปะประจำชาติจากสถาบัน เทคโนโลยีราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ
๔. อุดมศึกษาจากวิทยาเขตเพาะช่างแผนกศิลปประจำชาติ วิชาเอกจิตรกรรมไทย หรือการออกแบบลายไทย

ตั้งแต่เด็กจนโตอาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ได้เห็นกระบวนการทอผ้าไทยทุกขั้นตอนจนจินตนาการ กระทั่งเกิดความซึบซับเข้าใจกระบวนการอย่างทะลุปรุโปร่งและกลายเป็นความชื่นชอบในความงดงามวิจิตรพิสดารของผ้าไทย จึงได้นำความรู้ด้านจิตรกรรมที่ร่ำเรียนมา ทั้งลวดลายและการออกแบบลายขึ้นสูงแบบราชสำนักไทยไปผสมผสานกับเทคนิคการทอผ้าแบบพื้นเมืองที่บ้านเกิด รวมทั้งได้พัฒนาปรับปรุงเทคนิคต่างๆ บนพื้นฐานความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะพื้นบ้านที่คุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กแล้วนำไปฝึกสอนแก่ญาติพี่น้องในชุมชนบ้านเกิด ซึ่งมีทักษะในการทอผ้าอยู่แล้ว

ในขณะเดียวกันก็ได้รวบรวมผู้เฒ่าผู้แก่ที่คุ้นเคยกับการทอผ้ามาวิจัยภูมิปัญญา การทอผ้าแบบทอมือ ซึ่งใช้แรงน้อยแต่มีทักษะสูง มีความละเอียดละไมในการทอสูงประกอบด้วยลวดลายต่าง ๆ ที่แบ่งเป็นชั้น ๆ และวัสดุที่ใช้คือไหมทอง ซึ่งนำเงินแท้มารีดเป็นเส้นเล็ก ๆ บันทัดกับเส้นด้าย ซึ่งเป็นรูปที่ซับซ้อน ใช้เทคนิคการทอแบบผ้ายกโบราณที่มี

ความยากในเรื่องของลาย ต้องใช้ตะกอลเส้นพุ่งพิเศษที่ทำให้เกิดลายและตะกอลที่ว่ำนนั้นก็มีตั้งแต่ไม่กี่ร้อยตะกอลไปจนถึงสองพันตะกอล หากวางตั้งก็ไว้บนพื้นดินธรรมดาก็ต้องขุดดินบริเวณนั้นให้เป็นหลุมลึกไป ๒ – ๓ เมตร เพื่อรองรับความยาวของตะกอลที่ห้อยลงมาจากที่เป็นระเบียบให้คนสามารถอยู่ในหลุมเพื่อสอดตะกอลไม้ได้ด้วย เนื่องจากไม้ตะกอลมีจำนวนมาก จึงทำให้การทอมีความยุ่งยากต้องใช้คนทอมากขึ้น คือ จะมีคนช่วยยกตะกอล ๓ คน และคนทออีก ๑ คน

อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ได้นำความรู้ด้านจิตรกรรมที่ร่ำเรียนมา ทั้งลวดลายและการออกแบบลายชั้นสูงแบบราชสำนักไทยไปผสมผสานกับเทคนิคการทอผ้าแบบพื้นเมืองที่บ้านเกิด รวมทั้งได้พัฒนาปรับปรุงเทคนิคต่าง ๆ บนพื้นฐานความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะพื้นบ้านที่ตนคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กแล้วนำไปฝึกสอนแก่ญาติพี่น้องในชุมชนบ้านเกิด ซึ่งมีทักษะในการทอผ้าอยู่แล้ว ขณะเดียวกันก็ได้รวบรวมผู้เฒ่าผู้แก่ที่คุ้นเคยกับการทอผ้ามาหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าแบบทอมือและการย้อมไหมด้วยสีจากวัสดุธรรมชาติ จนเกิดเป็นเทคนิคการทอผ้าไหมยกทองในแนวที่อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย คิดค้นขึ้นอย่างเป็นเอกลักษณ์

นับตั้งแต่ที่ทอผ้าที่ยังคงใช้การทอผ้าแบบโบราณ แต่จากการออกแบบลายผ้าที่ละเอียดประณีต จึงมีการพัฒนารูปแบบที่ทอผ้าให้สามารถรองรับตะกอลลายให้ได้ถึงสองพันตะกอล ทำให้ขั้นตอนการทอต้องใช้แรงงานช่างทอถึง ๔ คนต่อ ๑ กี่

การย้อมสีธรรมชาตินำภูมิปัญญาการทอของบ้านท่าสว่างมาปรับปรุงให้ได้สีธรรมชาติที่สดใส มีเฉดสีหลากหลายขึ้นโดยเฉพาะการย้อมคราม ที่ถึงแม้จะมีสูตรดั้งเดิมอยู่แล้ว แต่ด้วยความช่างคิดและชอบทดลอง อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทยใช้เวลาเกือบ ๕ ปี ในการคิดค้นเทคนิคการย้อมครามขึ้นใหม่ และได้รับการยอมรับว่าเป็นสีครามที่สวยงามที่สุดเฉดสีหนึ่งในการย้อมสีธรรมชาติ

ปัจจุบันอาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ได้อนุรักษ์ และสืบทอดงานช่างโบราณแขนงอื่น ๆ อีกมาก เช่น งานช่างเขียน งานปักผ้าสดรารณณ์ งานช่างแกะสลัก งานช่างเครื่องทองลงยาราชาวดี งานช่างประดับกระจก เป็นต้น โดยได้รื้อฟื้นเทคนิคอันละเอียดประณีตของครูช่างโบราณที่เคยได้ศึกษาเรียนรู้ ถ่ายทอดสู่เด็กรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ โดยปัจจุบันมีลูกศิษย์สืบทอดสาขาละประมาณ ๒ – ๓ คน

ประวัติการทำงานและประสบการณ์

๑. ออกแบบและจัดสร้างเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับในการแสดงละครรับพระราชอาคันตุกะสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถแห่งประเทศอังกฤษ ณ วัดชัยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ออกแบบและควบคุมการทอผ้ายกทองสำหรับตัดเสื้อผู้นำ และผ้าคลุมไหล่สำหรับคู่สมรสในคราวประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเซีย-แปซิฟิก (APEC)

๓. ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ออกแบบและจัดสร้างทรงสะพักกรองทองที่รัฐบาลทูตเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๔. ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ออกแบบและจัดสร้างผ้าคลุมพระอังสาให้กับรัฐบาลเพื่อทูลเกล้าถวายเป็นของขวัญที่ระลึกแด่พระราชอาคันตุกะฝ่ายหญิง เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ ๖๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๕. ได้รับเชิญเป็นคณะกรรมการและเป็นผู้ออกแบบจัดสร้างภูษาพัสดรารณณ์และเครื่องถนิมพิมาภรณ์สำหรับแสดงในเฉลิมพระเกียรติ ตอนพรหมมาศ

๖. ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๘ เป็นอาจารย์สอน สาขาจิตรกรรม ณ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

๗. ปัจจุบันเป็นประธานกลุ่มทอผ้าไหมยกทองจันทร์โสมา บ้านท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ และเป็น อาจารย์พิเศษมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ สวนจิตรลดา

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

จากเกียรติประวัติและการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมทอผ้าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และยังได้ศึกษาค้นคว้า ประยุกต์พัฒนา ถ่ายทอดความรู้สามารถ สร้างชื่อเสียงสู่ระดับสากล จนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง มหาวิทยาลัยมหาสารคามจึงมีมติเป็นเอกฉันท์มอบรางวัลพระราชทานพระธาดุนาตุณทองคำประเมานบุคคลดีเด่น สาขาทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่ นายวีรธรรม ตระกูลเงินไทย เพื่อเป็นเกียรติแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล

๑. ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับรางวัลเกียรติบัตรทองคำ ผู้สืบสานหัตถกรรมผ้าไทย ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ดำเนินการออกแบบ และได้ดำเนินการทอผ้าไหมยกทองชั้นสูง

๒. ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม จากกลุ่มอนุรักษ์หัตถกรรมงาน OTOP – SML – MODEL in Thailand.

๓. ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับรางวัล โครงการดีเด่นของชาติ ที่มีผลงานดีเด่นเป็นประโยชน์ต่อสังคม รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๔. ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้มอบรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินมรดกอีสาน สาขาหัตถกรรมผ้าทอมือ สาขาวรรณศิลป์

การเผยแพร่ผลงาน

อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย และกลุ่มทอผ้าไหมยกทอง จันทรโสมได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถในทอผ้ายกทองแบบโบราณ สร้างสรรค์ผลงานผ้าไหมยกทองให้ประจักษ์แก่ชาวไทยและชาวโลก โดยในครั้งแรกสุดเป็นการทอเพื่อถวายแด่พระบรมวงศานุวงศ์และราชสำนัก ต่อมาในคราวประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) เมื่อปี ๒๕๔๖ ที่ผ่านมา ผ้ายกทองแบบโบราณได้เป็นของกำนัลจากรัฐบาลไทยแด่ผู้นำและภรรยาทุกคนที่เข้าร่วมประชุมและในปี ๒๕๔๙ ถือเป็นการเผยแพร่เกียรติภูมิครั้งสำคัญ ด้วยกลุ่มจันทรโสมได้เป็นผู้ออกแบบและจัดสร้างผ้าคลุมพระอังกษให้กับรัฐบาลเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายเป็นของที่ระลึกแด่พระราชอาคันตุกะฝ่ายหญิง เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

จากผลงานที่ปรากฏได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ชาวบ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ และประเทศไทย ทำให้มีผู้สนใจมาศึกษาและดูงานการทอผ้ายกทองแบบโบราณอยู่มิได้ขาดจนโรงทอผ้าไหมยกทองของกลุ่มจันทรโสม บ้านท่าสว่าง กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ขั้นตอนการทอผ้าไหมยกทองให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ทำให้ชื่อเสียงของผ้าไหมของชาวท่าสว่างเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้บริเวณโดยรอบของโรงทอ มีร้านค้าชุมชนเป็นแหล่งรวบรวมผลงานของชาวบ้านในหมู่บ้านและอำเภอใกล้เคียง เช่น ทอผ้า สีน้าพื้นเมืองและของที่ระลึก เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้จากการทอผ้าไหมเพื่อจำหน่าย ทำให้อาชีพการทอผ้าไหมได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมาอีกครั้ง

อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ได้เปิดบ้านพักส่วนตัว ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกับโรงทอผ้ากลุ่มจันทรโสม เป็นเรือนไทยที่มีการประดับตกแต่งด้วยเครื่องเรือนและของใช้แบบโบราณที่สวยงาม ให้เป็นสถานที่เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทยสมัยก่อน และชื่นชมงานช่างชั้นเยี่ยมที่นำมาประดับตกแต่งเพื่อให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่สนใจศึกษาไปโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้ อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ยังได้เปี่ยมวิทยากรบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ และเปิดอบรมการย่อแบบโบราณที่ได้รวบรวมและคิดค้นเทคนิคขึ้นใหม่ เช่น การย่อครั้ง เข ประโหด ความ ซึ่งถือว่าเป็นสืบทอดชาติที่สวยงามมากแก่ผู้ที่สนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้าน องค์การชุมชน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ

ความสนใจด้านงานช่างโบราณ

อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ได้ซึมซับงานช่างทอผ้าพื้นบ้านมาแต่วัยเด็ก และถือเป็นงานช่างไทยแขนงแรกที่ได้สัมผัส จนเกิดเป็นความประทับใจ และสนใจศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการอย่างทะลุปรุโปร่ง และกลายเป็นความชื่นชอบ นอกจากนี้ ในวัยเด็กอาจารย์วีรธรรม ได้แสดงออกถึงงานช่างไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อไปวัดกับมารดา อาจารย์วีรธรรมฯ จะสนใจลวดลายไทยที่ประดับตามวัด จนนำมาบันทึกแบบด้วยดินเหนียว เช่น ลายกนก และลายไทยต่าง ๆ

เมื่อมีโอกาสได้เรียนศิลปะอย่างที่ได้อุปถัมภ์ไว้ตั้งแต่ยังเด็ก การเรียนด้านศิลปะประจำชาติ สาขาจิตรกรรมไทย ถือเป็นการเริ่มเตรียมพื้นฐานการเป็น ช่าง อย่างจริงจังนับแต่นั้นมา งานศิลปะไทยในทุกแขนง ก็ถูกสั่งสมและเรียนรู้จากอาจารย์ในสถาบันการศึกษาและผ่านประสบการณ์จากการคลุกคลีกับช่างโบราณหลายแขนง อาทิ ช่างโบราณตามต่างจังหวัด ครูช่างลายรดน้ำ ครูช่างทำเครื่องโขน นอกจากนี้ อาจารย์วีรธรรม ยังได้สนใจศึกษาลวดลายและเทคนิค งานช่างโบราณของครูช่างผ่านจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ วิหาร และศิลปะไทยแขนงต่างๆ ทั่วประเทศในแถบเอเชียที่ส่งผลงานช่างในราชสำนักไทย ได้แก่ กัมพูชา และอินเดีย

แม้จะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานช่างไทยหลากหลายแขนง แต่อาจารย์วีรธรรม มักจะบอกว่า ตนเองเป็นช่างเขียน เพราะช่างเขียน ถือเป็นงานช่างไทยที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานช่างไทยในทุกแขนง